

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЛЬОТНА АКАДЕМІЯ
НАЦІОНАЛЬНОГО АВІАЦІЙНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

**МАТЕРІАЛИ
VIII Міжнародної
науково-практичної
конференції**

*"Управління високошвидкісними рухомими об'єктами
та професійна підготовка операторів
складних систем"*

20 грудня 2019 року

Кропивницький, 2019

Шляхи формування лідерської компетентності майбутніх авіаційних фахівців засобами професійно-прикладної фізичної підготовки

Сучасне суспільство ставить нові вимоги до людини, потребує розвитку її духовного та лідерського потенціалу. Сьогодні зростає попит на обдаровану особистість, яка нестандартно мислить, наділена сильною волею, високою працездатністю, особистісними вміннями і навичками, пов'язаними з ефективними комунікаціями, організацією власної справи, створенням команди і вмінням працювати в ній, мистецтвом вести переговори тощо.

Майбутньому авіафахівцеві важливо не тільки завчасно й активно готуватися до обраної ним професії по спеціальних предметах, але і цілеспрямовано розвивати ті фізичні і психічні якості, що необхідні для формування і розвитку лідерської компетентності і що визначають успіх у майбутній професійній діяльності.

Проте фізичні можливості людини, фізіологічна межа інтенсивності її праці досить «еластичні» і, як уже зазначалося, можуть бути змінені під впливом спрямованого застосування засобів фізичної культури і спорту, тобто в результаті загальної фізичної і професійно-прикладної фізичної підготовки майбутніх авіафахівців.

Аналіз соціально-психологічної вітчизняної і зарубіжної літератури з проблем лідерства засвідчив, що існують різноманітні точки зору щодо сутності цього поняття і підходів до його дослідження. Узагальнивши різні визначення, під лідерством ми розуміємо комплексне, відносно стійке, динамічне особистісне утворення, що характеризується певною системою ставлень людини до людей та до самої себе. Зовнішньо воно виявляється у лідерській поведінці і діяльності. Внутрішньо лідерська позиція зумовлюється системою установок, цілей і цінностей і відображає характер потреб, мотивів і переконань особистості.

Шляхами ефективної реалізації методики професійно-прикладної фізичної підготовки майбутніх авіафахівців у процесі формування лідерських якостей є: урахування особливостей і розвиток мотивації майбутньої професійної діяльності та лідерства майбутніх авіаційних фахівців; забезпечення цілеспрямованого розвитку лідерських якостей курсантів шляхом організації грамотно проведених індивідуальних та групових занять з фізичної підготовки й аналізу фізичної самопідготовки; підвищення рухової активності курсантів.

Метою фізичної підготовки майбутніх авіафахівців у ЗВО авіаційного профілю є «формування фізичної та психофізичної надійності організму до професійної діяльності, а також фізичної, духовної та професійної культури, підвищення ресурсів здоров'я як системи цінностей, що активно і довготерміново реалізуються у здоровому способі життя, а також здатності застосовувати її у соціально-професійній, фізкультурно-спортивній та у професійній діяльності». Основним принципом фізичного виховання стає принцип відповідності застосованих форм, засобів і методів підготовки з урахуванням вікових особливостей організму особистості майбутнього авіафахівця та загальної фізичної підготовленості.

Крім того, спеціальні завдання фізичної підготовки авіафахівців включають: підтримку й удосконалювання психофізіологічних якостей, передбачених для майбутніх авіафахівців: формування стійкості організму до гіпоксії та дихання в умовах надлишкового тиску; удосконалення стійкості до несприятливого впливу обмеженої рухової активності та монотонності; розвиток і вдосконалення силової й статичної витривалості; формування й удосконалення прикладних рухових навичок, навичок виживання у складних умовах середовища; формування й удосконалення якостей психологічної сумісності членів екіпажів, престижного та лідерського статусу командного складу; формування навичок і навчання методам активного відпочинку й аутогенного тренування авіафахівців після роботи.

У процесі навчання і формування авіафахівців важко переоцінити значення установки на успішну професійну діяльність. Відомо, що вирішальну роль у кар'єрі авіафахівця може зіграти тільки факт його спрямованості на успіх або на невдачу. Від того, чи прагне він досягти позитивних і конструктивних результатів або уникнути негативних, безпосередньо залежать як результати його професійної діяльності, так і становлення його як лідера. Тому першим важливим шляхом, умовою формування лідерської компетентності визначаємо мотиваційно-ціннісне спрямування майбутнього фахівця на успішну професійну діяльність за допомогою актуалізації позитивного досвіду досягнень і почуття успіху в спеціально змодельованих ситуаціях; позитивну мотивацію майбутньої професійної діяльності і власної професійної надійності. Під мотиваційно-ціннісною сферою авіафахівця слід розуміти сукупність ієрархічно систематизованих мотивів і цінностей, що зумовлюють його професійну діяльність. На нашу думку, під професійною мотивацією в педагогічному аспекті слід розуміти систему стійких мотивів, які спонукають особистість до опанування відповідних знань, умінь і навичок з метою досягнення професійної компетентності.

Аналіз психолого-педагогічної літератури дозволяє нам виділити найбільш важливі складові мотивації фахівця на успішну професійну діяльність в аспекті цієї роботи: прагнення до постійного особистого розвитку; прагнення до постійного професійного розвитку; бажання реалізувати свої професійні здібності; бажання бути кращим за своїх колег у професійній площині; спрямованість на позитивний розвиток своєї кар'єри; бажання визнання іншими його професіоналізму (навіть якщо йдеться про вузьке коло спеціалістів) тощо.

Другим шляхом, другою умовою формування лідерської компетентності визначаємо засвоєння майбутнім авіафахівцем системи практично-орієнтованих, інтегрованих знань про феномен лідерства на основі пізнавальної активізації студентів і критичної інтерпретації ними навчального матеріалу, знань про професійно важливі якості, формування яких здійснюється під час фізичної підготовки і які є необхідними для формування лідерських якостей; використання навчальних ситуацій квазіпрофесійної авіаційної діяльності на усіх етапах фізичної підготовки. З метою впливу на індивідуально-особистісні та соціально-психологічні якості особистості, що дозволяють авіафахівцю власними діями об'єднувати та спрямовувати колектив, вважаємо доцільним розвиток відповідних лідерських умінь. Отже, третім шляхом формування лідерської компетентності визначаємо застосування особистісно орієнтованих технологій, спрямованих на формування в майбутнього фахівця прикладних лідерських умінь. Виконання вправ із застосування курсантами низки умінь, які дозволяють застосовувати інтегративну та цілеспрямувальну функції лідера, сприяють розвитку інтегративно-діяльнісного та спрямовально-діяльнісного компонентів лідерських якостей. З метою забезпечення формування якостей особистості майбутнього авіафахівця, що забезпечать здатність виконувати функцію лідера з об'єднання колективу (інтегративну), з організації професійної взаємодії з готовністю взяти на себе відповідальність за прийняте рішення вважаємо необхідним розвиток під час навчання у ВНЗ умінь з командо утворення і ефективної взаємодії в команді.

З метою забезпечення формування якостей особистості майбутнього авіафахівця, що забезпечать здатність виконувати функцію лідера з цілеспрямування, вважаємо необхідним розвиток під час навчання у ВНЗ умінь з прийняття рішень. Відповідно до довідника кваліфікаційних характеристик професій працівників метою діяльності авіафахівця, зокрема, є забезпечення умов для безперебійної й ефективної роботи працівників підприємства, підтримання сприятливих умов і комфорту в команді. На практиці це означає, що фахівець повинен забезпечити виконання значної кількості організаційних завдань. Для виконання своїх посадових обов'язків він зобов'язаний також вирішити велику кількість як поточних так і непередбачуваних проблемних ситуацій.

З метою впливу на індивідуально-особистісні та соціально-психологічні якості особистості, що дозволяють авіафахівцю розуміти й управляти власними та чужими емоціями четвертим шляхом, умовою формування лідерської компетентності визначаємо формування сукупності інтегрованих знань, умінь і навичок, спрямованих на розвиток

емоційного інтелекту в майбутнього авіафахівця на основі тренінгових вправ з рефлексії (розуміння й усвідомлення емоцій) та емоційного впливу. Суттєве значення має особистісний фактор та емоційна складова, і в науковій літературі останнім часом зазначеній проблематиці приділяється заслужена увага. Специфіка професійної діяльності авіафахівця передбачає наявність значної кількості стрес-факторів, які впливають на стан психологічного здоров'я, який, у свою чергу, безпосередньо впливає на його відносини з оточенням і здатність якісно виконувати свої функціональні обов'язки.

Роль особистісного фактору в професійній діяльності авіафахівця посідає важливе місце серед компонентів її успішності. Від психологічного стану лідера залежить не тільки його особистий успіх, а й успіх його послідовників і всієї організації. Вивчення питання психологічного здоров'я авіафахівців в аспекті їхньої професійної діяльності дає можливість стверджувати про актуальність цієї проблематики в контексті формування лідерських якостей у майбутніх фахівців під час навчання у ВНЗ. З урахуванням даних з кількості стресових ситуацій, що переживають авіафахівці, виходячи з рівня стресостійкості успішних авіафахівців і характеру діяльності авіафахівців, можна підтвердити висновок про високу актуальність цієї проблематики в процесі формування лідерських якостей у майбутніх авіафахівців. Зазначені дані дають підстави зробити висновок, що особливості професійної діяльності авіафахівця вимагають від нього здатності підтримувати рівень свого психологічного здоров'я в належному стані, у свою чергу, такі здатності необхідно розглядати як невід'ємну складову професійної компетентності авіафахівця та успіху діяльності всієї організації. З іншого боку, розвинутий емоційний інтелект передбачає наявність у особистості здібностей з розуміння й управління власними емоціями, а також здібностей з розуміння та управління емоціями інших. Ми дійшли до висновку, що професійний авіафахівець, який не в змозі підтримувати стан свого психологічного здоров'я на належному рівні, незважаючи на високий рівень професійної підготовки та компетентності, у довгостроковій перспективі матиме суттєві складності з реалізацією своїх професійних і лідерських якостей. А тому вважаємо розвиток емоційного інтелекту необхідною та невід'ємною умовою формування лідерських якостей у майбутніх авіафахівців під час навчання у вищому навчальному закладі.

Враховуючи вищезазначене, ми пропонуємо впроваджувати технологію формування лідерських якостей курсантів через: урахування особливостей і розвиток мотивації майбутньої професійної діяльності та лідерства майбутніх авіаційних фахівців; забезпечення цілеспрямованого розвитку лідерських якостей курсантів шляхом організації грамотно проведених індивідуальних та групових занять з фізичної підготовки й аналізу фізичної самопідготовки; підвищення рухової активності курсантів.

Література

1. Антошків Ю.М. Вдосконалення професійно-прикладної фізичної підготовки курсантів вищих навчальних закладів МНС України: дис. канд. наук з фіз. виховання і спорту : 24.00.02 / Антошкін Юрій Михайлович. – Львів, 2006. – 164 с.
2. Зазыкин В. Г. Психология и акмеология лидерства: монография // В.Г. Зазыкин, Е.А. Смирнов. - М.: ЭЛИТ, 2010. — 304 с.
3. Зорина А. В. Педагогические условия формирования лидерских качеств у студентов вуза: автореф. дис. канд. пед. наук: 13.00.01 «Общая педагогика, история педагогики и образования» / Зорина Анна Викторовна. – Нижний Новгород, 2009. – 25 с.
4. Фотинюк В. Г. Роль фізичного компонента у структурі професійної готовності майбутніх фахівців авіаційної галузі / В. Г Фотинюк // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка. – 2011. – Вип. 91. – Т. II. – С. 278–281.
5. Цирковная Е.В. Профессионально-прикладная физическая подготовка технических ВНЗ МНС Украины на основе факторной структуры двигательной и психофизиологической подготовленности: дис. канд. наук по физ. воспитанию и спорту: 24.00.02 / Цирковная Елена Викторовна. – Х.2007.– 182 с.